

DE HEKS VAN WAPPING (LONDEN)

Anoniem pamflet uit 1652

Barbara Vos

Samenvatting

In dit nummer van VM&D nemen we een origineel (of ten minste de weergave van een origineel) historisch document ter hand. Steeds meer manuscripten en oude drukken zijn tegenwoordig digitaal voorhanden. Een adequate vertaling ontbreekt echter meestal. VM&D wil zich inzetten om deze leemte voor een stukje op te vullen. Als eerste project kozen we voor een pamflet over een heksenproces in de zeventiende eeuw. Het originele document is integraal raadpleegbaar in 'The division of rare and manuscript collections' van de Cornell University Library. Hieronder leest u de lotgevallen van Joan Peterson, een vrouw die in 1652 van hekserij werd beschuldigd. De vertaling van een daarop volgend pamflet in antwoord op het onderstaande, beloven wij u in een volgend nummer. De samenvatting en de verdere tekst hieronder zijn vertalingen uit het origineel. Een tweede gedeelte van het pamflet dat de moord op haar echtgenoot begaan door een zekere Prudence Lee en haar gruwelijke executie beschrijft, heeft niets te maken met geloof in hekserij en werd hier weggelaten.

63

De heks van Wapping, of een exact en nauwkeurig relaas van het leven en de duivelse praktijken van Joan Peterson, die in Spruce Island woonde, nabij Wapping; die berecht werd voor het beoefenen van hekserij, en veroordeeld tot ophanging in Tyburn, op maandag 12 april 1652. Aantonende hoe zij een kind behekste en de kribbe wiegde in de gedaante van een kat; hoe ze een bakker met angst vervulde; en hoe de duivel dikwijls bij haar kwam zogen, soms in de gedaante van een hond, en op andere momenten als een eekhoorn.

Gedrukt in Londen 1652

Velen zijn van mening dat er geen heksen bestaan, maar laat hen Leviticus lezen en zij zullen vaststellen dat er in de tijd van Mozes magiërs en tovenaars waren; en dat Saul naar de heks van Endor ging. Dit is genoeg om te bevestigen dat er heksen waren in de jonge jaren van de wereld. En dat deze

laatste tijden zulke schepselen hebben geproduceerd, zal het volgende relaas voldoende aantonen; waarin het leven en de praktijken van een zekere Joan Peterson, die in Spruce Island, in de buurt van Shadwel, leefde, volledig beschreven worden, al wat tegen haar bewezen werd tijdens de zittingen die in de Old Bailey werden gehouden op woensdag 7 april 1652 (2).

Er zijn twee soorten heksen die de gewone mensen onderscheiden: ze maken het verschil tussen de Goede Heks (waarvan men zich kan afvragen hoe zoiets mogelijk is) en de Slechte Heks; omdat, wanneer de ene iemand behekst, de andere dit weer ongedaan maakt. Nu was deze Joan Peterson, zo lijkt het, beide. Waar immers duidelijk werd bewezen dat ze heel wat onheil had veroorzaakt, kwamen er ook verschillende mensen opdagen die getuigden dat ze hen van verscheidene ziekten had genezen.

Zo was er één die zei dat hij zodanig geplaagd werd door hoofdpijnen dat hij vijf weken lang geen rust kon nemen. Hij had menig dokter geraadpleegd, maar kon geen verlichting vinden. Wanneer hij bij Peterson kwam, gaf ze hem een drankje waarvan hij driemaal moest drinken. Hierna voelde hij zich beter dan ooit. Toen men hem vroeg of het drankje hem gezuiverd had, en hem dus van de humores had ontdaan, antwoordde hij dat het hem helemaal niet gezuiverd had, wat zeer vreemd leek aangezien de man zo zwaar had geleden onder die ondraaglijke pijn.

64

Ook was er een echtgenote van een koeienhouder, van wie een van haar koeien in een zodanige toestand lag, dat zij en iedereen die de koe zag zichzelf waarlijk ervan hadden overtuigd dat het dier behekst was. Daarop kwam de vrouw naar Peterson en beloofde haar een beloning als ze haar koe zou genezen. Ze vroeg de vrouw om haar water op te sparen, en het haar te brengen, hetgeen de vrouw deed. Vervolgens nam ze het water aan en zette het op het vuur. Het had nog niet lang op het vuur gestaan, of het water borrelde op in bubbels, en in één daarvan toonde zij haar het gezicht van de vrouw die de vrouw van de koeienhouder ervan verdacht haar koe te hebben behekst. En na haar voorgeschreven te hebben wat ze moest doen, nam ze afscheid.

Verscheidene andere gelijkaardige zaken en menige behandeling heeft zij nog uitgevoerd, maar of ze nu in Gods naam plaatsvonden, of dat de vrouw gebruik heeft gemaakt van onwettige middelen, laten we aan het oordeel van de welwillende lezer over.

Nu, wat haar slechte daden betreft, zal hier slechts verhaald worden wat duidelijk werd bewezen door zeer geloofwaardige getuigen bij de Old Bailey op 7 april, en waarvoor ze ter dood werd veroordeeld. Zo kwam een zekere Christopher Wilson, die zeer ziek en zwak was, bij Peterson en sprak met haar af om voor een bepaalde som geld door haar genezen te worden, waarmee zij instemde, en in korte tijd genas ze hem. Maar toen ze haar geld van hem

eiste, wilde hij haar het afgesproken bedrag niet geven, waarna ze als volgt tegen hem tekeer ging: "Je had mij beter mijn geld gegeven, want nu zal je er tien keer erger aan toe zijn dan ooit tevoren."

En heel kort daarna kwam hij in een heel vreemde gesteldheid, en twaalf uur lang raasde en tierde hij als een dolleman, en daarna gedurende nog eens twaalf uur liet hij zijn tong uit zijn mond hangen en hij liep op en neer als was hij niet meer dan een wisselkind. In deze toestand bleef hij een aantal dagen, en toen werd hij erg ziek, en op dit moment (als hij niet al gestorven is) kwijnt hij weg en ligt weg te teren.

Ook was er een van haar burenen, die een jong kind had, hetwelk aan zeer vreemde kwellingen leed. Het had vreemde toevallen van een soort die niemand ooit gezien had en het bleef een aantal dagen in die toestand, tot groot verdriet van de ouders en de verbazing van iedereen die het zag. Het was er zo slecht aan toe dat ze verwachtten dat het elk uur deze wereld zou kunnen verlaten. De ouders waren gedwongen om iedere nacht iemand aan te stellen om de wacht te houden, waarna twee buurvrouwen voorstelden om deze taak op zich te nemen, wat zeer dankbaar aanvaard werd. Rond middernacht ontwaarden ze (zo dachten ze) een grote zwarte kat die bij de kribbe postvatte en het bedje wiegde, waarna een van de vrouwen de vuurpook nam om ernaar te slaan en het beest in een oogwenk verdween. Ongeveer een uur later kwam de kat weer tot bij de wieg, waarna de andere vrouw ernaar schopte, maar het beest verdween onmiddellijk, en het been waarmee ze geschopt had begon te zwellen en pijn te doen.

Hierdoor werden ze allebei bang, riepen de heer des huizes bij zich en gingen ervandoor. Toen ze naar hun eigen huizen terug keerden, ontmoetten ze een bakker, die eveneens zijn burenen bijstond, en die hen vertelde dat hij een grote zwarte kat had gezien die hem zo veel angst had aangejaagd, dat zijn haar ervan rechtstond. Vervolgens vertelden de vrouwen hem wat zij hadden gezien, en hij zei dat hij oprecht geloofde dat Peterson het genoemde kind behekt had. Want, zo zei de bakker, hij had kort tevoren de heks ontmoet, terwijl hij door het Island trok. Toen de bakker getuigenis aflegde van het voorgaande, werd hem gevraagd of hij ook niet op andere tijdstippen bang was geweest van een kat, waarop hij ontkennend antwoordde en zei dat hij nooit eerder zo'n kat had gezien en bij God hoopte dat hij er nooit meer zo een zou zien.

Er was ook iemand die als dienstmaagd voor de genoemde Peterson had gewerkt, die getuigde dat op een nacht, terwijl ze bij haar meesteres te bed lag, deze haar vertelde dat een eekhoorn bij haar zou komen, maar ze moest niet bang zijn, want hij zou haar geen kwaad doen. En inderdaad, omstreeks middernacht kwam er een eekhoorn (of iets gelijkaardigs) en liep over de deerne naar Peterson. Het meisje was zo verschrikt dat ze bleef liggen alsof ze in

trance was. Ze bevestigde verder dat haar meesteres ermee praatte voor een groot deel van de nacht. Maar wanneer haar werd gevraagd waarover het gesprek ging, antwoordde ze dat ze het gesprek perfect kon horen, maar dat ze er zo door betoverd was dat ze er zich geen enkel woord van kon herinneren.

Ook haar zoon (een jongen van ongeveer 7 of 8 jaar) werd gevraagd door een aantal van zijn schoolmakers hoe zijn moeder zulke vreemde dingen kon doen, en hij antwoordde dat ze een eekhoorn had die haar leerde wat ze moest doen.

Bovendien werd bevestigd door een man die bij haar in de buurt woonde, dat ze, terwijl hij op een late avond bij het vuur met haar zat te praten, het plotseling uitschreeuwde. Hij vroeg wat haar mankeerde en ze vroeg: "Zie je niets?" "Ik niet," antwoordde de ander. "Zie, het komt eraan," sprak ze, en toen zag hij als het ware een zwarte hond, die recht op Peterson afging, en zijn hoofd onder haar oksels legde. Hierop was de man zo verbouwereerd, dat hij het huis uitrende, alsof hij van schrik zijn verstand was verloren.

Aangezien dit en andere vreemde dingen tegen haar werden aangetoond, werd ze veroordeeld tot ophanging bij Tyburn op maandag 12 april 1652.

Noot

Wapping is een district in Oost-Londen, dichtbij de Thames. Tyburn was het plaatsje vlakbij Londen waar executies van criminelen doorgingen. The Old Baily is de criminele rechtbank van Londen.

'Tyburn tree' (verz. The National Archives, licensed under Public Domain via Wikimedia Commons)